

À Ố LÀNG PHỐ, BIẾN ĐỔI MỘT XÃ HỘI

Võ Quang Yên (*)

Trong ba ngày 14-16 tháng 12. 2016, tiếp tục vở kịch - xiếc *Làng Tôi* dựng lên những năm 2009-2010, *Đoàn xiếc mới Việt Nam* ra mắt công chúng ở thị xã nhỏ thành Sceaux, nơi tôi định cư, sau nhiều lần biểu diễn ở Pháp và trước khi lên đường qua Úc. Lần này, đoàn xiếc - múa mang tên *À Ố Làng Phố*, ở Pháp viết không dấu tiếng Việt mới đọc không khỏi ngỡ ngàng. Có lẽ được thông dụng ngoài Bắc, hai chữ à ố được giải thích là làng, phố. Thật ra, bốn chữ à - ố, làng - phố trong tên vở xiếc - múa đương đại là cả một chương trình trình bày cuộc biến cách, thay đổi làng quê Việt Nam thành một nơi đô thị tiềm ẩn những nền văn hóa mới. Tác phẩm công cộng của nhà đạo diễn Tuấn Lê, các giám đốc âm nhạc Nguyễn Nhật Lý, nghệ thuật Nguyễn Lâm Maurice, nhà soạn điệu múa Nguyễn Tấn Lộc và 15 diễn viên, 5 nhạc sĩ, là một điểm gặp gỡ những sáng kiến mới mẻ, dũng cảm, những suy nghĩ sâu xa, lạ lùng. Kết quả là một liên kết cân đối, huyền diệu những nghệ thuật tuy thông thường mà trên sân khấu thể hiện những màn táo bạo, nhí nhảnh.

Như *Làng tôi* miêu tả vùng thôn quê, *Á ố Làng Phố* sử dụng những vật liệu bằng tre thô sơ, giản dị, nhưng biết bao gần gũi người dân. Cứng rắn mà dẻo dai, cây tre dùng để xây nhà, làm dụng cụ gia thất, cày cấy ngoài đồng. Con trẻ thường cho gắn vào đầu mút những cây sào tre dài 3-4 m một cái giẻ trắng để lừa đàn vịt ngoài đồng hay trên nương lạch. Vận dụng khéo léo, cây tre trong vở xiếc - múa vừa là vật trang trí, vừa là dụng cụ biểu diễn những môn thăng bằng, tung hứng, vặn xoắn rất táo bạo, điêu luyện. Cuộc biến chuyển này không phải tự nhiên mà thành. Các tác giả và diễn viên đã dành nhiều thì giờ tìm tòi, sáng tạo, thử nghiệm, gia công các đạo cụ thành mềm dẻo, vững bền đồng thời trơn truót, bảo đảm an toàn cho diễn viên. Một màn diễn hình là những diễn viên đứng vòng tròn và liệng cho nhau những cây sào, sào bay lên cao trước khi tới tay đối ứng đã chỉ định, không khi nào rơi khỏi tay, không khi nào chạm nhau trên không trung. Thật ngoạn mục khi không còn thấy diễn viên mà khán giả chỉ thường thức một ba lê sào sáng trong đêm tối, dưới ngọn trăng lưỡi liềm lấp ló sau đám mây. Nhưng độc đáo hơn nữa là những thúng, mủng đan kín bằng tre nứa, lòng nông, hình tròn, đủ cỡ, cái nhỏ như mâm khay, cái lớn như chiếc thuyền, liên kết thi ca và sáng tạo. Sắp đặt luân chuyển nhiều thúng giữa sân khấu đã là một quang cảnh đẹp mắt. Các diễn viên chạy nhảy xung quanh hay giữa các thúng, có khi nhào lộn lên trên. Trong một màn những mủng được sắp đặt phía trước, diễn viên núp đằng sau. Lúc đầu chỉ có một tay hình đầu con ngỗng nhô lên phía sau, tiếp đến một đầu thứ hai như trò chuyện với đầu thứ nhất, đã là một sáng kiến thú vị, và khi khán giả hoàn toàn vui thích với cảnh tượng thi bất tình linh cả một đoàn đầu ngỗng nhô ra gây hứng thú đến tột bậc. Độc đáo nhất trong mắt tôi là sáng kiến cho một diễn viên, tương đối nhỏ con và mềm dẻo, biết vặn vẹo, trốn mắt vào thúng tăt toàn cơ thể, chỉ để lộ ra ngoài hai tay và hai chân, khi di chuyển trông tựa một con cua hay một con ếch...

Kết hợp những yếu tố thôn dã, bình dân truyền thống, những hiện tượng biểu hiện đời sống hằng ngày, những màn đầu tiên vở xiếc - múa đã thể hiện bức tranh

làng quê thanh bình, yên tĩnh, quen thuộc trong tiềm thức. Nhưng nông thôn xưa mình, phát triển nhộn nhịp, qua nhiều cảnh liên tiếp, trên đường biến thành đô thị không tránh khỏi thu thập những nền văn hóa mới lạ. Một cảnh sôi động, nhất là đối với thanh niên trai trẻ, để tỏ rõ chuyển biến làng xưa qua thời đại mới là một thành phố sầm uất đắm mình trong một vũ điệu *hip hop* ngoại lai ồn ào giữa tiếng xe máy, xe điện. Chưa chắc mọi người đã lĩnh hội những thay đổi này nhưng dân quê phải chịu đựng và bắt buộc phải sáp nhập vào đời sống mới. May là có những màn mang tính hài kịch, mua vui và những bản nhạc êm dịu qua các tiếng đàn tranh, đàn kim, đàn môi, sáo trúc. Có ngay cả vài câu cải lương qua lời hát ngọt ngào của một cô gái áo dài trắng đơn độc, lẻ loi giữa những lực sĩ nam nữ quần đùi áo cụt năng động ở chốn đô hội. Cảnh này có thể hiểu là nói lên nỗi buồn luyến tiếc của người xưa trước cảnh mới! Cuộc chuyển biến hào hứng hình thành nỗi gian truân cho biết bao lớp người. Buồn cười là thành phố mới, đô thị tân thời thể hiện qua một tòa nhà với nhiều tầng kịch ở khắp mọi tầng. Với kỹ thuật rọi đèn, khán giả được đưa viếng từ phòng này qua phòng khác, mục kích đời sống nơi thành thị: dạo đàn, cãi vã, chửi bới,... làm tình ! Nếu động tác này được xem như một cử chỉ nhào lộn, một thuật bố trí điệu múa thì trí óc khán giả lỗi thời cần phải được huấn luyện. Nói chung không có thắng bằng trong hai phần *làng* và *phố*. Nếu là xiếc, phần *phố* cần phải thêm chuyển động, vận hành, những màn nhào lộn với sào tre, thúng, mủng như ở phần *làng*. Đây óc sáng kiến mới mẻ, các tác giả sẽ không khó khám phá những động tác mới trong khả năng của mình.

Về biểu diễn thì phải công nhận những nghệ sĩ có kỹ thuật cao trong bộ môn xiếc để thực hiện những pha nhào lộn. Họ là những lực sĩ có cơ bắp mạnh để bảo đảm những pha bung, khuân, khiêng, vác. Trái với những cô gái Việt Nam thường là mảnh khảnh, ở đây các nữ diễn viên là những cô vạm vỡ, bắp thịt tay chân nở nang sau những năm tháng tập luyện. Được chọn lựa 10 nghệ sĩ nhào lộn phần lớn xuất thân từ những Liên đoàn xiếc quốc gia Hà Nội và Tp Hồ Chí Minh và 5 nghệ sĩ từ những nhóm nhảy múa ngoài đường. Được đào tạo ở đủ mọi ngành xiếc, nhào lộn, tung hứng, vũ đạo, họ ăn lương mỗi tháng 15 triệu đồng (632 euros), gấp đôi lương

trung bình ở Việt Nam. Cô Đặng Trần Anh, 22 tuổi, nguyên là nghệ sĩ nhào lộn, tuy thích biểu diễn, thú thật đồng tiền đã quyến rũ cô. Anh Bùi Quang Huy, 32 tuổi, vào làng xiếc từ năm 17 tuổi, mạnh dạn từ già đoàn xiếc ở Tp Hồ Chí Minh để dẫn thân vào một hành trình có phần phiêu lưu nhưng biết bao hứng thú ! Về mặt điều hành, bốn người bạn có tham vọng dựng một đoàn xiếc theo sở thích của mình. Người Việt quốc tịch Pháp, Nguyễn Nhất Lý và Nguyễn Lâm Maurice là hai anh em đào tạo ở Trường Quốc gia Xiếc Hà Nội. Tốt nghiệp cử nhân âm nhạc ở Đại học Paris VIII, năm 2008 Nhất Lý thành lập Sân khấu Việt Nam và bắt đầu biểu diễn. Lâm Maurice hoạt động với Cirque Plume trước khi đi đến dạy ở Trung tâm Nghệ thuật xiếc Chambéry. Nhập bọn với họ là nhà đạo diễn chuyên ngành tung hứng Tuấn Lê, đã sống lên và được vinh danh ở Đức quốc, đã từng cộng tác với đoàn Cirque du Soleil (Xiếc Mặt trời) với tư cách nghệ sĩ solo, và nhà soạn điệu múa Nguyễn Tấn Lộc, đã từng tu nghiệp ở Nhật Bản và Đức quốc. Nhất Lý tâm sự: “Chúng tôi mong mọi về nước xây dựng một cái gì với những yếu tố của văn hóa của mình. Năm 2003 chúng tôi đã xây dựng *Làng Tôi* miêu tả cuộc sống nông thôn, và bây giờ là phần tiếp *À Ố show - À Ố Làng Phố* hướng về đô thị”.

Năm 2012 đến lượt Võ Thành Trung sáng lập *Lune Production* (Cung trăng Sản xuất) ra đời “với sứ mệnh truyền tải những giá trị văn hóa của nhân loại, và đặc biệt là văn hoá Việt Nam, đến với mỗi cá nhân, trên cơ sở trân trọng kết nối giữa Việt Nam và Thế Giới, thông qua việc phát triển các sản phẩm thuộc loại hình nghệ thuật biểu diễn”. Lune Production đi đúng tinh thần Liên hoan nghệ thuật quốc tế Perth, ra đời năm 1953, với sự tham gia của nhiều nghệ sĩ khắp thế giới, biểu diễn một loại hình sân khấu, xiếc, điện ảnh, âm nhạc đương đại... Những nghệ sĩ chuyên gia hàng đầu trong lĩnh vực xiếc, múa được mời dàn dựng vở *À Ố Show*, trình diễn hơn 100 buổi đầu trong hai năm ở Tp Hồ Chí Minh. Ban điều hành rất thất vọng vì 90% là khách nước ngoài, mặc dầu đã xác định chương trình trước hết dành cho khán giả Việt Nam. Câu hỏi tại sao họ không hưởng ứng đến nay chưa đạt được câu trả lời

thỏa đáng mặc dầu giá vé phải chẵn. Tuy vậy ông Jean-Michel Puiffe, giám đốc nhà hát Scène Nationale Sénart đánh giá cao chất lượng nghệ thuật vở kịch và mời lưu diễn ba năm ở Pháp và châu Âu, dự kiến tại 60 nhà hát có uy tín. Từ 2013, *À Ố Show* đã trình diễn khoảng 400 suất tại nhà hát Tp Hồ Chí Minh, phục vụ du khách hơn 70 quốc gia. Để chuẩn bị chuyến lưu diễn châu Âu, *À Ố Show* có một năm để sáng tác bổ sung, đầu tư chất lượng diễn viên và các phương tiện kỹ thuật khác, biến xác thành *À Ố Làng Phố*. Theo hợp đồng ký kết ba năm giữa Lune Production và Nhà hát Scène nationale de Sénart, mỗi năm đoàn 25 thành viên gồm nhóm tác giả, diễn viên, nhạc công, kỹ thuật lưu diễn, kéo dài từ 4 đến 6 tháng. Theo ông Puiffe, vở *À Ố Làng Phố* chưa hẳn phù hợp với khán giả châu Âu nhưng là một chương trình duy nhất không giống bất kỳ một chương trình nào. Đặc biệt, nhóm nghệ sĩ có chất lượng hàng đầu trên thế giới. Tuy nhiên, theo ông Võ Thành Trung, đoàn xiếc - múa xuất ngoại là “một quyết định đầy mạo hiểm vì nếu thuận lợi, lợi nhuận thu về cũng không bằng khai thác trong nước và nếu chẳng may không thuận lợi thì số tiền phải bù lỗ rất cao”. Dù sao, về mặt trình diễn, để sửa soạn tương lai, ngoài tham vọng giới thiệu những tinh hoa nghệ thuật của Việt Nam tại nước ngoài, ban điều hành cũng đang cân nhắc tổ chức một nhóm nghệ sĩ thứ hai để tiếp tục duy trì vở diễn *À Ố Làng Phố* trong nước trong lúc nhóm thứ nhất ra nước ngoài biểu diễn.

(* ảnh Nguyễn Thế Dương, *À Ố Show*, Zing trên internet

Nguyễn Nhật Lý

Nguyễn Tấn Lộc

Tuấn Lê

Nguyễn Lâm Maurice

Thành Xô cuối năm 2016

Vui lễ Noel

Đọc thêm

- Rosita Boisseau, *Reprise : le Nouveau Cirque du Vietnam à La Villette*, Le Monde 30.03.2015
- Philippe Noisette, *Le Vietnam fait son cirque*, Les Echos 15.06.2015
- Dương Văn Ánh, *Vở Á ố show vẫn chưa chinh phục được khán giả nhà*, Thể thao Văn hóa thethaovanhao.vn 21.04.2015
- Thomas Hahn, *Du Vietnam au cirque, du village à la ville... (à la Villette)* aristikrezo.com 17.04 2016
- Quỳnh Nguyễn, *Xiếc tre Á Ố lưu diễn châu Âu từ 2015-2016*, vn.luneproduction.com. 11.07.2016
- Ngọc An, *Xiếc đương đại Á ố làng phố đến Úc*, Thanh Niên thanhnien.vn 21.11.2017
- Stéphanie Barioz, *Nouveau Cirque du Vietnam - A O Làng Phố* du 16 décembre 2016 au 28 janvier 2017 Les Gémeaux - Sceaux sortir.telerama.fr